

18. november 2013

EM2013/17

BETÆNKNING

afgivet af

Lovudvalget

vedrørende

EM 2013/17: Forslag til: Inatsisartutbeslutning om at Grønlands Selvstyre tiltræder forslag til lov om ændring af lov nr. 197 af 16. juni 1962 for Grønland om børns retsstilling og lov nr. 154 af 27. maj 1964 arvelov for Grønland.

Afgivet til forslagens 2. behandling

Lovudvalget har under behandlingen senest bestået af:

Inatsisartutmedlem Anders Olsen, Siumut, formand
Inatsisartutmedlem Kristian Jeremiassen, Siumut, næstformand
Inatsisartutmedlem Sara Olsvig, Inuit Ataqatigiit
Inatsisartutmedlem Doris Jakobsen, Siumut,
Inatsisartutmedlem Ane Hansen, Inuit Ataqatigiit

1. Indledning

Det foreliggende forslag vil give juridisk faderløse mulighed for at anmode om rejsning eller genoptagelse af en faderskabssag, og dermed mulighed for – i hvert fald i juridisk forstand – at få en far, og hvad der måske er lige så vigtigt: mulighed for at skaffe sig oplysninger om en hidtil ukendt far, og dermed mulighed for at tage kontakt.

At tage kontakt til en biologisk far (eller til halvsøskende, nevøer, niecer, fætre eller kusiner), man aldrig har kendt, kan være et skridt, der kræver stort mod. Nogle vil møde afvisning. Andre vil opnå svar på spørgsmål, de altid eller længe har haft. Nogle vil knytte bånd og blive en del af den familie, de ikke før har kendt.

Men uanset om den enkelte ønsker kontakten, har modet og overskuddet til at søge den, og uanset udfaldet, giver forslaget en *mulighed*, som ikke tidligere har eksisteret.

Mange – måske de fleste – som ikke er vokset op med en biologisk far eller mor kan i perioder af deres liv føle et dybt behov for at lære den pågældende at kende – eller i det mindste skaffe sig de oplysninger om ham eller hende, som gør at man på et eller andet plan kan føle en relation.

Måske er den (indirekte) mulighed, forslaget giver, for at skaffe sig oplysninger om en ukendt far i virkeligheden det, som for mange juridisk faderløse vil have størst betydning – større end de retsvirkninger, som i øvrigt er knyttet til (juridisk) faderskab, i form af navne- og arveret.

Og dog. Mange personlige beretninger giver grund til at tro, at ét andet forhold kan have (mindst) lige så stor betydning:

Mange har beskrevet, hvordan de som børn blev nedgjort, mobbet og ringeagtet, fordi de var født uden for ægteskab. Deres beretninger vidner om, hvor dybe spor dette har sat sig i sjælen. Ville deres situation have været en anden, hvis lovgivningen havde sikret dem en juridisk far? Ville deres omgivers behandling af dem have været bedre? Det ville den vel næppe, og et lovforslag, som det foreliggende, kan ej heller viske barndommens ydmygelser bort – om end forslaget måske alligevel kan opleves som en form for oprejsning. Lovudvalget ønsker i erkendelse heraf, som repræsentanter for vort folk, at give udtryk for samfundets beklagelse af disse ydmygelser. Det trist og beskæmmende – og set med nutidens øjne helt uforståeligt – at vi dengang har behandlet en gruppe i vort samfund så uforskyldt ringe.

Men måske bør de personlige beretninger fra børn født uden for ægteskab i 50'erne, 60'erne og begyndelsen af 70'erne også anspore os til at se på, hvordan vi (og vore børn) behandler hinanden i dag. Gentager vi fortidens synder, nu blot i forhold til andre grupper, som på den ene eller anden måde er anderledes end resten af fællesskabet? Har vi gjort tilstrækkeligt for at lære vore børn, at ethvert menneske bør behandles med respekt, og at vi alle bør bedømmes på vore menneskelige kvaliteter og egenskaber – at vi alle har værdi, uanset hvordan vi ser ud, uanset om vi har handicaps, uanset hvor vi kommer fra, uanset hvem vi er i familie med? Også i dag vokser mange børn op med mobning og drillerier. Det bør give os alle anledning til eftertænksomhed. Det skylder vi de børn, der blev født uden for ægteskab, og som nu i personlige beretninger har blottet deres sjæl for os. Det skylder vi hinanden.

2. Baggrund

De gældende regler om faderskab til børn født uden for ægteskab findes i børneloven for Grønland (Lov nr. 197 af 16. juni 1962 for Grønland om børns retsstilling), som trådte i kraft for Vestgrønland d. 1. juni 1963 og for Nord- og Østgrønland d. 1. juli 1974. Reglerne finder kun anvendelse for børn født efter lovens ikrafttræden.

Før lovens ikrafttræden kunne en mulig far til et barn født uden for ægteskab pålægges bidragspligt overfor barnet, men ikke ved dom pålægges retlig status som far til barnet. Det svarer til, hvad der var gældende i Danmark indtil 1938. Et barn, født uden for ægteskab, kunne således ikke (undtagen ved adoption) opnå navne- og arveret efter sin biologiske far. Barnet var ”juridisk faderløst”.

I Danmark blev retsstillingen for børn født uden for ægteskab ændret med virkning fra 1938. Der blev i vid udstrækning indført ligestilling mellem børn født i og uden for ægteskab. Hvis den mand, som af barnets mor var angivet som far til barnet, enten havde anerkendt faderskabet eller ved dom var blevet tillagt faderskabet, fik et barn født uden for ægteskab

således navne- og arveret efter den pågældende. Hvis retten fandt, at der var tvivl om, hvem der var far til et barn født uden for ægteskab (f.eks. fordi moderen havde haft samleje med flere mænd i den periode, hvor hun var blevet gravid) fik barnet dog ikke en juridisk far, og dermed ikke navne- eller arveret efter andre end sin mor. I situationer, hvor der var tvivl om faderskabet, kunne retten således ikke tillægge nogen mand faderskabet til et barn født uden for ægteskab. Mænd, som havde haft samleje med barnets mor i den periode, hvor hun var blevet gravid, kunne derimod idømmes bidragspligt overfor barnet. Denne mulighed – at en mand kunne idømmes bidragspligt, men ikke faderskab – ophørte senere, i 1961.

Da Grønland efter grundlovsændringen i 1953 blev en del af det danske rige, var enhver ny lov, som blev vedtaget af Folketinget automatisk gældende for Grønland med mindre andet udtrykkeligt fremgik af loven. Men tidligere vedtagne love havde kun gyldighed for Danmark. Den grønlandske og danske målsætning om at sikre Grønland retlig ligestilling med Danmark fordrede således, at man i løbet af en kortere årrække tog stilling til, om en omfattende mængde allerede gældende dansk lovgivning også skulle gælde for Grønland, og hvorledes de enkelte love skulle tilpasses de grønlandske forhold. Der var enighed om i første omgang at prioritere person-, familie- og arveretten. Spørgsmålet om en eventuel indførelse af arveret for børn født uden for ægteskab var dermed et af de første spørgsmål, der blev taget op til overvejelse.

Indførelse af arveret for børn født uden for ægteskab stødte imidlertid ind i massiv grønlandsk modstand.

Landsrådets Faderskabsudvalg, som blandt andet skulle formulere et udkast til lov om børns retsstilling for Grønland erkendte, at ønsket om retlig ligestilling mellem Grønland og Danmark kunne tale for indførelse af en sådan arveret, men erklærede ”at arveret i disse tilfælde ville forekomme ganske unaturligt for grønlandere, for hvem retten til arv i højere grad end i Danmark var betinget af ’livsfællesskab’ mere end slægtskab og familieforhold”. Udvalget fandt, at man fra grønlandsk side ville være utilbøjelig til at tilslutte sig indførelse af arveret for børn født uden for ægteskab, men at spørgsmålet måtte indgå i behandlingen af en kommende arvelov.

Et udkast til arvelov for Grønland blev forelagt Landsrådet i 1955 – i første omgang uden en bestemmelse om arveret for børn født uden for ægteskab. Grønlandsministeriet fremsendte dog samme år et ændringsforslag, som fastslog, at børn født uden for ægteskab tog arv efter faderen og hans slægt. Ændringsforslaget blev ikke vel modtaget i Landsrådet, der efterlyste en begrundelse for, at Grønlandsministeriet foreslog en sådan ændring i klar modstrid med bl.a. Landsrådets Faderskabsudvalgets indstilling om ikke at indføre arveret for børn født uden for ægteskab. Landsrådet mente, at en så alvorlig ændring krævede, at man fik lejlighed til at drøfte spørgsmålet med vælgerne, og behandlingen blev udskudt til 1956.

Udskydelsen gjorde imidlertid ikke modstanden i det grønlandske Landsråd mindre. Der var dog også fortalere for indførelsen af arveret for børn født uden for ægteskab. De argumenterede med, at det jo dog ikke var barnets skyld, at det var født uden for ægteskab, og at det derfor ikke burde stilles ringere end ægtefødte børn. Modstanderne – som var flest – argumenterede med, at børn født uden for ægteskab ikke har været en del af det

arbejdsfællesskab, som har skabt værdierne i boet efter faderen: De har ikke bidraget til boet, og hvis de til trods herfor skulle have del i de oftest beskedne værdier i boet ved faderens død, ville det stride mod grønlandsk tankegang, og give alvorlige problemer for den efterladte familie. De, der havde spurgt deres vælgere, hvad de mente om sagen, havde ikke mødt nogen tilslutning til forslaget overhovedet.

Da Grønlands Landsråd i 1957 var klar til at stemme om forslaget, blev det da også nedstemt, og Landsrådet nedsatte et udvalg, som skulle fremkomme med et forslag til en alternativ bestemmelse vedr. arveret for børn født udenfor ægteskab.

Udvalget fremkom i august samme år med det forslag, at børn født uden for ægteskab nok skulle have arveret, men at retten skulle kunne lade denne arveret bortfalde, hvis retten skønnede, at det ville være urimeligt overfor den efterladte ægtefællers og øvrige arvinger. Det forslag gav Landsrådet sin tilslutning til. Det samme gjorde Folketinget, som havde forståelse for de grønlandske betænkeligheder ved indførelsen af arveret for børn født uden for ægteskab, men samtidig lagde stor vægt på, at en sådan arveret blev indført. Lovforslaget blev vedtaget i maj 1958.

Endnu udestod dog at få vedtaget en lov om børns retsstilling for Grønland, med regler om juridisk faderskab. I Grønland kunne en mulig far til et barn født uden for ægteskab på daværende tidspunkt pålægges bidragspligt overfor barnet, men ikke ved dom pålægges retlig status som far til barnet. Det måtte ændres, hvis arvelovens nye bestemmelser om børn født uden for ægteskab skulle få virkning.

Landsrådets Faderskabsudvalg havde i 1953 anbefalet, at der skulle indføres mulighed for at dømme en person som far til et barn født uden for ægteskab, men at muligheden for i stedet at pålægge en eller flere mænd bidragspligt skulle bevares. I 1956/-57 blev et lovforslag så forelagt for Landsrådet. Forslaget gav ikke anledning til større diskussion i Landsrådet. Størst debat vakte en bestemmelse, som gav børn født uden for ægteskab navneret efter faderen. En del af Landsrådet mente, at det var en indgriben i private forhold og burde være frivilligt for faderen. Landsrådet endte dog med at tiltræde lovforslaget.

Behandlingen af forslaget til lov for Grønland om børns retsstilling blev dog sat i bero, fordi der i mellemtiden var igangsat en revision af den danske lov om børns retsstilling – idet der, som tidligere nævnt, i årene efter grundlovsændringen i 1953 var et ønske fra både dansk og grønlandsk side om, at der så vidt muligt skulle gælde samme regler i Grønland som i Danmark. Forslaget til ny (dansk) lov om børns retsstilling blev i 1959 forelagt for Landsrådet, som tilsluttede sig, at loven blev sat i kraft for Grønland med de ændringer, som de særlige grønlandske forhold nødvendiggjorde. Grønlandsministeriet mente dog, at disse ændringer alt i alt blev så omfattende, at det mest hensigtsmæssige ville være at udarbejde forslag til en særlig lov for Grønland. Et nyt lovforslag blev derfor forelagt Landsrådet i 1961.

Forslaget indførte mulighed for, at en mand kunne opnå/pålægges juridisk status som fader til et barn født uden for ægteskab, enten ved at anerkende, at han er far til barnet, eller ved dom. I tilfælde hvor der er tvivl om, hvem der var far til et barn født uden for ægteskab og retten derfor ikke kunne pålægge nogen mand faderskabet, kunne retten dog som hidtil idømme en

eller flere mænd bidragspligt overfor barnet. I den nye danske lov om børns retsstilling havde man ganske vist fjernet muligheden for at pålægge bidragspligt uden at fastslå faderskab, men man mente ikke, at tiden var moden hertil i Grønland, navnlig fordi man ikke i Grønland havde samme muligheder som i Danmark for gennem analyse af blodprøver at sandsynliggøre faderskab. Netop udviklingen af disse tekniske bevismuligheder havde været afgørende for afskaffelsen af bidragspligt uden faderskab i Danmark.

Forslaget til lov for Grønland om børns retsstilling blev vedtaget af Folketinget i 1962 og trådte i kraft for Vestgrønland det følgende år. Loven fik dog først virkning for Nord- og Østgrønland i 1974. Det hang sammen med, at Nord- og Østgrønland var blevet koloniseret betydeligt senere end Vestgrønland (Østgrønland først i slutningen af 1800-tallet og Nordgrønland i begyndelsen af 1900-tallet) og derfor i højere grad havde bevaret oprindelige traditioner og normer.

Lov for Grønland om børns retsstilling er fortsat gældende – og dermed eksisterer muligheden for at pålægge bidragspligt uden at fastslå faderskab også fortsat. I 1994 anmodede Landsstyret efter Landstingets beslutning den danske regering om at ophæve bestemmelsen om pålæggelse af bidragspligt uden faderskab. Justitsministeriet svarede, at de tekniske bevismuligheder fortsat var en hindring. Ifølge Landsdommeren i Grønland er anvendelsen af bidragspligt uden faderskab imidlertid efterfølgende ophørt i takt med udviklingen af DNA analyser.

I 2003 stillede et af de grønlandske medlemmer af Folketinget Justitsministeren et spørgsmål vedr. den fortsatte mulighed for at pålægge bidragspligt uden at fastslå faderskab¹:

”Hvad vil ministeren gøre for at sikre, at § 6, stk. 2, i lov for Grønland nr. 197 af 16. juni 1962 om børns retsstilling (børneloven), hvorefter der kan træffes beslutning om, at et barn ikke har nogen far, ikke bliver anvendt i praksis?”

I spørgsmålets begrundelse anførte folketingsmedlemmet blandt andet,

[...] at loven stadig giver mulighed for ved dom at gøre et barn faderløst, skønt reglen formentlig strider mod Børnekonventionen, hvorefter et barn har ret til to forældre. Da det ikke kan udelukkes, at en kredsdommer udnytter lovens hjemmel til at gøre et barn faderløst, skønt der i dag findes så godt som 100 pct. sikre DNA-prøver, bør ministeren tage skridt til at sikre, at denne mulighed fjernes.

Justitsministeren besvarede spørgsmålet d. 14. august 2003:

”Ifølge § 6, stk. 2, i lov for Grønland om børns retsstilling kan en eller flere mænd, der har haft samleje med en kvinde i den periode, hvor hun blev gravid, uden at der er omstændigheder, der udelukker, at barnet er resultat af samlejet, dømmes til at betale bidrag til barnet. § 6, stk. 2, kan kun anvendes, hvis ingen mand kan dømmes som barnets far. Formålet med reglen har været at sikre barnets forsørgelse i tilfælde, hvor det ikke har været muligt at fastslå med den fornødne sikkerhed, hvem

¹ Spørgsmål nr. 4183, fremsat af Kuupik Kleist, Inuit Ataqatigiit, 6. august 2003

der er far til barnet. Det er således ikke anvendelsen af § 6, stk. 2, der fører til, at barnet ikke får nogen far.

Reglen i § 6, stk. 2, må i dag anses for overflødig, idet det ved hjælp af en DNA-analyse næsten altid vil være muligt at fastslå med en meget høj grad af sikkerhed, om en bestemt mand er far til et barn.

Landsdommeren i Grønland har oplyst, at han ikke har kendskab til tilfælde, hvor § 6, stk. 2, har været anvendt inden for de senere år.

En arbejdsgruppe under Justitsministeriet har i 2002 afgivet en rapport om behovet for ajourføring af den grønlandske familieretslovgivning. Arbejdsgruppen foreslår, at den nye børnelov, som trådte i kraft i Danmark den 1. juli 2002, sættes i kraft for Grønland. Den nye børnelov indeholder ikke en bestemmelse svarende til den grønlandske børnelovs § 6, stk. 2.

Grønlands Landsting har i foråret 2003 vedtaget et beslutningsforslag om, at Landsstyret ønsker den familieretlige lovgivning ajourført på grundlag af arbejdsgruppens anbefalinger. Justitsministeriet har udarbejdet en plan for ajourføringen. I henhold til denne plan vil et udkast til anordning om ikraftsættelse af børneloven blive forelagt for det grønlandske hjemmestyre i sommeren 2004.”

Som anført af Justitsministeren i bevarelsen vedtog Landstinget under FM 2003 et beslutningsforslag om Landstingets principielle tilslutning til ajourføring af den familieretlige lovgivning i Grønland. Beslutningsforslaget var vedlagt en rapport med anbefalinger fra en af Justitsministeriet i 1998 nedsat arbejdsgruppe, herunder den af Justitsministeren refererede anbefaling om ikraftsættelse af den nye danske børnelov for Grønland.

Forventningen i den vedlagte tidsplan om, at den nye børnelov kunne anordnes for Grønland med virkning fra september 2004 blev dog ikke indfriet. I december 2003 tilsendte den daværende Landsstyreformand Lovudvalget en revideret tidsplan for ajourføringen af den familieretlige lovgivning. Forventningen var nu, at børneloven kunne sættes i kraft for Grønland 1. januar 2006 – hvilket dog også skulle vise sig at være for optimistisk.

Medlemmer af Landstinget har fulgt op på den manglende implementering af Landstingsbeslutningen om ajourføring af den familieretlige lovgivning ved fremsættelse af spørgsmål til Landsstyret i 2006, 2007 og 2008.²

I november 2009 udkom bogen ”Kampen for en far”. I kølvandet på den debat der fulgte bogen blev en forening for juridisk faderløse (Kattuffik Ataata) dannet.

I januar 2010 indgav en talsmand for den arbejdsgruppe, der var forløber for foreningen, en klage til Ligebehandlingsnævnet vedr. retsstillingen for børn født uden for ægteskab i

² § 36 spørgsmål fremsat af Esmar Bergstrøm, Demokraterne, 21. august 2006, § 36 spørgsmål fremsat af Lene Knüppel, Demokraterne, 27. juli 2007, samt § 36 spørgsmål fremsat af Esmar Bergstrøm, Demokraterne, 28. maj 2008.

Grønland før 1963. Ligebehandlingsnævnet afviste i april 2010 klagen, med henvisning til, at loven om Ligebehandlingsnævnet ikke gælder for Grønland.

Samme arbejdsgruppe havde i februar 2010 foretræde for Lovudvalget.³

På rigsmødet i juni 2010 blev der opnået enighed mellem Naalakkersuisut og den danske regering om igangsættelse af en afdækning af baggrunden for den forskel, der har været mellem retsstillingen i henholdsvis Danmark og Grønland for børn født uden for ægteskab. Den 1. november 2010 fremsendte Statsministeren et udkast til kommissorium for den historiske udredning. Naalakkersuisut tiltrådte kommissoriet d. 9. november 2011. Det fremgår af kommissoriet, at udredningen skulle beskrive og sammenligne retsstillingen for børn født uden for ægteskab efter henholdsvis dansk og grønlandsk ret fra 1914, og til den gældende lov for Grønland om børns retstilling trådte i kraft i 1963/1974. Endvidere skulle udredningen beskrive, hvilke overvejelser der lå til grund for opretholdelse og ændring af retstillingen i Grønland i perioden, samt i hvilket omfang der var dialog mellem danske og grønlandske myndigheder herom. Udredningen blev overgivet Statsministeriet d. 1. juni 2011.

Grønlands medlemmer af Folketinget har i 2012 og 2013 stillet en række spørgsmål til regeringen vedr. regeringens opfølgning på udredningen. Nogle af disse spørgsmål er fremsat via Grønlandsudvalget, andre som § 20-spørgsmål.⁴

Lovforslagets indhold

Lovforslaget indeholder følgende hovedelementer:

- Personer, der er født uden for ægteskab før lov for Grønland om børns retsstilling trådte i kraft, gives mulighed for at anmode om rejsning af faderskabssag. Anmodning kan også indgives af barnets mor. Er barnet eller moderen død, kan anmodning indgives af dødsboet.
- Personer, der er født uden for ægteskab efter lov for Grønland om børns retsstilling trådte i kraft, og hvis faderskabssag er afsluttet med at en eller flere mænd er idømt bidragspligt over for pågældende, gives mulighed for at anmode om genoptagelse af sagen, uanset om de almindelige betingelser for genoptagelse er opfyldt. Anmodning kan også indgives af barnets mor. Er barnet eller moderen død, kan anmodning indgives af dødsboet.

³ Lovudvalget har fulgt op på problemstillingen omkring de juridisk faderløse blandt andet gennem udvalgets deltagelse i et borgermøde om juridisk faderløse d. 28. februar 2010, udvalgets samråd med Formanden for Naalakkersuisut d. 27. oktober 2010, samt udvalgets møde med foreningen for juridisk faderløse d. 12. november 2010. Lovudvalget har endvidere drøftet problemstillingen med henholdsvis Retsudvalget og Grønlandsudvalget under et besøg i Folketinget i december 2010. Udvalget har ved skrivelse af 14. april 2011 anmodet Naalakkersuisut om at blive holdt løbende orienteret i sagen.

⁴ Se blandt andet spørgsmål 6,7 og 8 fra Grønlandsudvalget, fremsat d. 31. januar 2012 efter ønske fra Sara Olsvig, Inuit Ataqatigiit, og § 20-spørgsmål 1847, 1848 og 1849 fremsat 10. maj 2013 af Sara Olsvig, Inuit Ataqatigiit.

- Hvis sådanne sager afgøres med dom til faderskab, vil det have samme retsvirkninger som i dag knytter sig til en dom til faderskab, herunder navneret og arveret. Dog vil barnet kun opnå arveret efter sin far og hans slægt i dødsboer, som endnu ikke er afsluttet. Barnet opnår således ikke arveret i dødsboer, som er afsluttet på det tidspunkt, hvor faderskabssagen anlægges eller anmodning om genoptagelse af en afsluttet faderskabssag indgives.
- Muligheden for at afslutte en faderskabssag ved en dom til bidragspligt afskaffes. En faderskabssag kan herefter kun afsluttes med enten frifindelse eller dom til faderskab.
- § 36 i den grønlandske arvelov ophæves, således at der ikke længere er mulighed for, at retten kan begrænse den arv, som et barn født uden for ægteskab har krav på fra faderen, i tilfælde hvor retten skønner at det ville stille den afdødes ægtefælle og øvrige arvinger urimeligt ringe, at det pågældende barn gives fuld arveret.

Høringssvar

Forslaget har været i høring hos følgende myndigheder og organisationer m.v.:

Grønlands Landsret, Retten i Grønland, Domstolsstyrelsen, Rigsombudsmanden i Grønland, Institut for Menneskerettigheder og Foreningen Ataata (Foreningen for Juridisk Faderløse).

Social- og Integrationsministeriet har modtaget høringssvar fra følgende myndigheder og organisationer m.v.:

Retten i Grønland, Domstolsstyrelsen, Rigsombudsmanden i Grønland, Institut for Menneskerettigheder og Foreningen Ataata (Foreningen for Juridisk Faderløse).

Retten i Grønland har ikke bemærkninger til lovforslaget.

Domstolsstyrelsen har bemærket, at sagsbehandlingstiderne i retsvæsenet i Grønland er lange, bl.a. som følge af vanskeligheder med at rekruttere og fastholde kvalificerede kredsdommere og øvrige medarbejdere til kredsretterne. Domstolsstyrelsen forventer derfor, at de nye faderskabssager ikke vil kunne blive behandlet helt så hurtigt, som der formentlig er en forventning om i det grønlandske samfund.

Rigsombudsmanden i Grønland har oplyst, at det ikke vil være muligt at finde alle sager om bidragspligt over for juridisk faderløse børn. Dette skyldes navnlig, at den foreskrevne kompetencefordeling mellem myndighederne i Grønland i bidragssager ikke altid blev fulgt. Endvidere er nogle akter blevet beskadiget eller vil ikke kunne identificeres. Endelig bortkom en række akter under M/S Hans Hedtofts forlis i 1959.

Foreningen Ataata (Foreningen for Juridisk Faderløse) har anført, at lovforslaget ”stort set må betragtes som en forbedring af den uheldige lovgivningsmæssige lapsus, som mange borgere har lidt under i så mange år”. Foreningen hæfter sig dog ved, at forslaget ikke giver juridisk faderløse mulighed for at opnå arveret efter faderen og hans slægt i dødsboer, som er afsluttet. Foreningen finder, at staten bør kompensere juridisk faderløse, som i medfør af forslaget får

fastslået faderskabet, men som ikke opnår arveret efter faderen og faderens slægt, med et beløb, svarende til den mistede arv.

Institut for Menneskerettigheder vurderer, at retsstillingen for juridisk faderløse i perioden fra 1953 (hvor Den Europæiske menneskerettighedskonvention trådte i kraft for Danmark og dermed Grønlands vedkommende) og til 1963 /1974 har været i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om retten til et familieliv (artikel 8).

Institut for Menneskerettigheder vurderer derimod ikke, at retsstillingen for juridisk faderløse i nævnte periode har været i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om forskelsbehandling (artikel 14) til trods for at børn født uden for ægteskab ikke havde samme retsstilling som børn født inden for ægteskab. Det skyldes, at forbuddet mod forskelsbehandling af børn født inden for og uden for ægteskab først opnåede international anerkendelse fra omkring midten af 70'erne.

Med den gældende lov for Grønland om børns retsstilling blev der i 1963 /1974 indført en retsstilling for børn født uden for ægteskab, som var i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om retten til et familieliv. De nye regler havde dog kun virkning for børn født efter lovens ikrafttræden. Institut for Menneskerettigheder vurderer, at dette ikke i sig selv udgør en krænkelse af menneskerettigheder. Institut for Menneskerettigheder henviser herved til hensynet til forudsigelighed, og det forhold at en regulering af retsforholdet med tilbagevirkende kraft ville kunne rejse spørgsmål om omfordeling af arv. Endvidere henviser Institut for Menneskerettigheder til en dom afsagt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Institut for Menneskerettigheder påpeger imidlertid, at det i menneskeretten antages, at en stat kan være forpligtet til at kompensere de berørte, således at de på anden måde stilles som om, menneskerettighedskrænkelsen ikke havde fundet sted. Institut for Menneskerettigheder vurderer, at en udtrykkelig anerkendelse af krænkelsen af de juridisk faderløses rettigheder i henhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om retten til et familieliv vil være tilstrækkelig til at kompensere krænkelsen, og at Staten således ikke menneskeretligt er forpligtet til at yde en økonomisk kompensation.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler på den baggrund, at det anerkendes, at de juridisk faderløses menneskerettigheder har været krænkede, siden den Europæiske Menneskerettighedskonventions ikrafttræden for Danmark i 1953.

Institut for Menneskerettigheds vurderinger er navnlig baseret på to domme afsagt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i henholdsvis 1979 (Marckx-dommen) og 2009 (Brauer-dommen).

Høringssvarene er vedlagt denne betænkning som bilag 1.

Lovudvalgets overvejelser og indstilling

Lovudvalget konstaterer, at Institut for Menneskerettigheder vurderer, at retsstillingen for børn født uden for ægteskab i perioden fra 1953 (hvor Den Europæiske menneskerettighedskonvention trådte i kraft for Danmarks og dermed Grønlands vedkommende) og til 1963 /1974 (hvor den gældende lov for Grønland om børns retstilling trådte i kraft) har været i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om retten til et familieliv (artikel 8).

Lovudvalget finder anledning til at glæde sig over, at der med forslagets fremsættelse er sket en officiel anerkendelse af denne menneskerettighedskrænkelse.

Ligeledes glæder det udvalget, at forslaget i vidt omfang råder bod på denne krænkelse ved at give de berørte mulighed for at få fastslået juridisk faderskab.

På ét væsentligt punkt stilles de juridisk faderløse dog ringere, end hvis krænkelserne ikke var sket. En (hidtil) juridisk faderløs opnår ikke arveret i dødsboer, som er afsluttet på det tidspunkt, hvor faderskabssag anlægges eller anmodning om genoptagelse af en afsluttet faderskabssag indgives.

Udvalget har noteret sig, at den danske stat ikke kan antages at være menneskeretligt forpligtet til at ændre retsstillingen for børn født uden for ægteskab med tilbagevirkende kraft. Om de juridisk faderløse fuldt ud skal gives samme retsstilling som personer født inden for ægteskab, må således bero på politiske overvejelser, og herunder ikke mindst rimelighedsbetragtninger.

Det angives i lovbemærkningerne at være den danske regerings opfattelse, at den foreslåede adgang for (hidtil) juridisk faderløse til at få fastslået faderskab ikke i sig selv bør medføre pligt til at genoptage et afsluttet dødsbo.

Regeringen henviser herved til, at en del af de biologiske fædre til juridisk faderløse formentlig er afgået ved døden, og arven efter dem fordelt. En genoptagelse af dødsboet ville give de (hidtil) juridisk faderløse en arveandel, men ville samtidig betyde, at de arvinger, der allerede havde modtaget arv, skulle tilbagebetale en del heraf.

Udvalget anerkender, at hensynet til forudsigelighed kan tilsige, at en arv, som er fordelt, som udgangspunkt ikke senere skal kunne omfordeles. Arvingerne skal kunne disponere over den arv, de har modtaget, i tillid til at skifterettens fordeling af arven står ved magt.

Dette er dog kun et udgangspunkt: Faktisk *er* der efter gældende praksis mulighed for under visse omstændigheder at få et afsluttet dødsbo genoptaget. F.eks. hvis det viser sig, at arven er fordelt forkert, eller der er fremkommet yderligere værdier eller gæld.

Principielt set er der vel således intet til hinder for – som en tilsvarende undtagelse – at give adgang til genoptagelse af et dødsbo, såfremt det viser sig, at der er kommet yderligere arvinger til, i medfør af de nye bestemmelser om adgang til at få fastslået faderskab for børn født uden for ægteskab. Ud fra en principiel synsvinkel forekommer det ikke mindre rimeligt

begrundet at give adgang til at genoptage et dødsbo på grund af yderligere tilkomne arvinger end på grund af yderligere tilkomne gældsposter.

Det må imidlertid erkendes, at antallet af juridisk faderløse er relativt højt, og at også den gennemsnitlige familiestørrelse tidligere har været relativt stor. Adgang til genoptagelse af afsluttede dødsboer i de tilfælde, hvor juridisk faderløse får fastslået faderskab, ville derfor kunne indebære, at et – efter grønlandske forhold – ganske stort antal personer skulle tilbagebetale en del af den arv, de tidligere har modtaget.

Hensynet til hhv. disse personer og de (hidtil) juridisk faderløse må afvejes mod hinanden.

I det omfang juridisk faderløse, som får fastslået juridisk faderskab, afskæres fra arveret, er det imidlertid udvalgets opfattelse, at de bør ydes en form for kompensation herfor. Udvalget lægger herved vægt på den meget lange periode, der er hengået, inden der er taget skridt til at bringe de juridisk faderløses retsstilling i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions bestemmelse om retten til et familieliv. Længden af denne periode har i sig selv medvirket til, at en stor del af de juridisk faderløse ikke vil opnå arveret efter en biologisk far, uanset at de får fastslået faderskab: Mange fædre til børn født uden for ægteskab forud for lov for Grønland om børns retsstillings ikrafttræden må antages at være døde i denne periode. Endvidere er det efter udvalgets opfattelse uheldigt, hvis man i bestræbelserne på at råde bod på tidligere krænkelse af rettigheder i henhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention etablerer en ny retsstilling, hvor en gruppe af børn født uden for ægteskab, stilles ringere end børn født inden for ægteskab.

Tilsvarende er det udvalgets opfattelse, at der bør ydes en form for kompensation til juridisk faderløse, som hindres i at få fastslået faderskab, som følge af at en sag om bidragspligt er bortkommet eller ikke kan lokaliseres.

Et enigt udvalg fremsætter derfor følgende **ændringsforslag**:

”Beslutningsforslaget affattes som følger:

”Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Grønlands Selvstyre tiltræder forslag til lov om ændring af lov nr. 197 af 16. juni 1962 for Grønland om børns retsstilling og lov nr. 154 af 27. maj 1964 arvelov for Grønland, men samtidig henstiller til, at Staten yder en form for kompensation til hidtil juridisk faderløse, som får fastslået faderskab, men med forslaget afskæres fra arv, samt til juridisk faderløse, som hindres i at få fastslået faderskab, som følge af at en sag om bidragspligt er bortkommet eller ikke kan lokaliseres.””

Med disse bemærkninger overgiver Lovudvalget forslaget til 2. behandling.

Anders Olsen,
Formand
Siumut

Kristian Jeremiassen
Siumut

Sara Olsvig
Inuit Ataqatigiit

Doris Jakobsen
Siumut

Ane Hansen
Inuit Ataqatigiit